

5. Делез Ж. Логика смысла / Жиль Делез; [пер. Я. Свирского]. – М. : Паритет, 1998. – 480 с.
6. Демьянков В. З. «Событие» в семантике, прагматике и в координатах интерпретации текста / Валерий Закиевич Демьянков // Изв. АН СССР. Серия литературы и языка, 1983. – Т. 42. № 4. – С. 320–329.
7. Дугин А. Г. Этносоциология / А. Г. Дугин. – М. : Фонд «Мир»: Академический Проект, 2011. – 639 с.
8. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение [Электронный ресурс] / Эмиль Дюркгейм; [пер. с фр. А. Б. Гофмана]. – Режим доступа : <http://library.khpg.org/files/docs/1372596651.pdf> – Название с экрана.
9. Мамардашвили М. К. Психологическая топология пути / Мераб Константинович Мамардашвили; [ред. и сост. Е. М. Мамардашвили]. – М. : Фонд Мераба Мамардашвили, 2014. – 1232 с.
10. Платон. Менон / Платон; [пер. с древнегреч. С. А. Ошерова] // Сочинения в четырех томах. – СПб. : Изд-во С.-Петерб. ун-та; «Изд-во Олега Абышко», 2006. – Т. 1. – С. 375–421.
11. Тмарченко Н. Д., Тюпа В. И., Бройтман С. Н. Теория литературы / Н. Д. Тмарченко // Теория литературы. – М. : Академия, 2004. – Том 1. – 512 с.
12. Хайдеггер М. Бытие и время / Мартин Хайдеггер; [пер. с нем. В. В. Библихина]. – Харьков: Фолио, 2003. – 503 с.
13. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории / Освальд Шпенглер; [пер. с нем. К. А. Свасьяна]. – М. : Мысль, 1998. – Т. 1. Гештальт и действительность. – 663 с.
14. Birkhead E. The Tale of Terror / E. Birkhead. – Charleston: BiblioBazaar, LLC, 2008. – 228 p.
15. Botting F. Gothic / Fred Botting. – N.Y. : Routledge, 2005. – 128 p.
16. Derrida J. Specters of Marx. The State of the Debt, the Work of Mourning and the New International / Jacques Derrida; [tr. from the Fr. by Peg Kamuf]. – N.Y. : Routledge, 1994. – 258 p.

Иллюстративные материалы:

1. Malpertui, directed by Harry Kümel [DVD digital resource]. – Barrel Studio, 2007. – 1 Digital Versatile Disc (DVD): NTSC, Color, Subtitled, Widescreen; 119 min.

УДК 81'373.6

Я. В. Капранов,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ВИТЛУМАЧЕННЯ ТЕРМІНА «ЕТИМОН» ЯК ЗНАКОВОГО УТВОРЕННЯ ПРАМОВНОГО СТАНУ

У статті сформульовано витлумачення терміна «етимон» як знакового утворення прамовного стану; охарактеризовано структуру етимона у плані його вираження і змісту; узгоджено поняття «етимон» з мовним знаком Ф. де Соссюра як гіпотетичним матеріально-ідеальним утворенням.

Ключові слова: етимон, прамовний стан, структура етимона, план вираження, план змісту, матеріально-ідеальне утворення.

THE INTERPRETATION OF THE TERM “ETYMON” AS A SIGN OF FORMATION OF PROTO-LANGUAGE STATE

The article deals with the interpretation of the term «etymon» as a sign of formation of Proto-language state. The structure of etymon has been described in terms of expression and content. The concept of «etymon» has been coordinated with language sign of F. de Saussure as a hypothetical ideal and material formation. If the form of expression of etymon is a Proto-Form that may be represented as a Proto-Root and / or Proto-Stem, but its form of content has been defined with the help of semantic reconstruction or semantic extrapolation.

Keywords: etymon, Proto-Language state, structure of etymon, form of expression, form of content, material and ideal formation, Proto-Form, Proto-Root, Proto-Stem, semantic reconstruction, semantic extrapolation.

СФОРМУЛИРОВАНО ІСТОЛКОВАННЯ ТЕРМІНА «ЕТИМОН» ЯК ЗНАКОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ ПРАЯЗЫКОВОГО СОСТОЯНИЯ

В статье сформулировано истолкование термина «этимон» как знакового образования праязыкового состояния; охарактеризована структура этимона в плане его выражения и содержания; согласовано понятие «этимон» с языковым знаком Ф. де Соссюра как гипотетическим материально-идеальным образованием.

Ключевые слова: этимон, праязыковое состояние, структура этимона, план выражения, план содержания, материально-идеальное образование.

На сучасному етапі розвитку лінгвокомпаративістики дискусійною залишається проблема, поставлена ще на початку XIX ст., – встановлення структурної одиниці конкретного прамовного рівня, з яким працює дослідник. Е. Макаєв ніколи не міг зрозуміти, з чим саме працює етимолог: зі словом або коренем, коли намагається встановити етимологію в одній із древніх індоєвропейських мов і звести її до спільноіндоєвропейського (праіндоєвропейського) рівня [11, с. 26]. Як показує практика, дослідження прамовних рівнів різної глибини зводилися не просто до з'ясування найдавнішого часу існування мов, шляхів перетворення конкретних найменувань, появи абстрактних понять і суджень [16, с. 3], але й до пошуку **прамовної форми** [9, с. 94] (*Proto-Language Form*, або *Form of Proto-Language* [22]), або **праформи** (*Proto-Form*), поряд з якою широкого застосування набув термін **етимон** – структурна одиниця, що характеризується **планом вираження** і **планом змісту** (Е. Макаєв).

Звичайно, час від часу окремі етимологи і лінгвокомпаративісти вважали хорошим тоном оголосити привселюдно, що вони, здійснюючи етимологічний аналіз, працюють з реальними словами, а не з фіктивними коренями, як, наприклад, це відображено в праці А. Ерну й А. Мейє. Дослідники стверджують, що, наприклад, «звести латинське слово до якого-небудь індоєвропейського «кореня» ще не означає представити його вичерпну етимологію» [24, р. VIII]. Одним із перших, хто виступив проти реконструкції індоєвропейських коренів, був І. Шмідт, який привселюдно заявляв: «так як корені є лише науковими препаратами, я не буду займатися ними і буду враховувати лише наявні слова» [25, р. 69].

Інтегруючи погляди Г. фон Габеленца, В. фон Гумбольдта, Н.Я. Марра, М. Мюллера, О.О. Потебні, А. Шлегеля, А. Шлейхера – далеко не повний перелік імен великих лінгвістів попередніх епох – переконуємося у тому, що їх увага була сконцентрована на розв'язанні єдиної мети – реконструювати той чи інший **етимон**. Проведені етимологічні дослідження цими дослідниками, а також їх послідовниками мали переважно онтологічний і світоглядний характер, адже в кожній окремій історичній період мовознавці весь час прагнули, з одного боку, генетично ототожнити розглянуте слово з іншим словом як вихідним, а з іншого, – зіставити інші структурні елементи слова з історично відомими структурними

елементами, а відтак спробувати встановити одночасно і *первинну (первісну) форму*, і *значення* слова з первинною (первісною) мотивацією [2, с. 596–597].

Мета статті – сформулювати витлумачення терміна «етимон» як знакового утворення правового стану.

Завдання: 1) з'ясувати дефініцію поняття «етимон» у лексикографічних джерелах; 2) охарактеризувати структуру етимона у плані його вираження і змісту; 3) узгодити поняття «етимон» з мовним знаком Ф. де Соссюра як гіпотетичним матеріально-ідеальним утворенням; 4) сформулювати витлумачення терміна «етимон» як знакового утворення правового стану.

У «Словнику лінгвістичних термінів» поняття **етимон** (грец. *ἔτιμον*) витлумачується як «первинна (первісна) форма і значення слова» [10], що підтверджується у міркуваннях Е. Макаєва, який подає більш детальне пояснення з цього приводу: «**етимон** – структурно оформлений на відповідному етимологічному рівні *фономорфологічний і семантичний комплекс*, що є вихідним для конкретної лексики або групи похідних утворень у різних мовах» [11, с. 27], тобто характеризується наявністю і *плану вираження*, і *плану змісту*, що є однією із зв'язуючих ланок між звуком і значенням, це «засіб для досягнення розуміння, певна допоміжна вставка». Процедура реконструкції етимона залежить від «з'ясування етимологічного зрізу, або етимологічної глибини, яку намагається досягнути дослідник», адже «чим нижчим є етимологічний зріз, тим ефективнішим і реальним є відновлення *кореня* або *структури етимона*, а не лексики» [11, с. 27].

На сьогодні доведено, що *структура етимона* моделюється за допомогою *плану вираження* і *плану змісту*, що досить яскраво обгрунтовано в працях Т. А. Арканової, С. С. Вауліної, О. О. Воронкової, Е. А. Макаєва, В. А. Новікова, Ю. В. Откупщикова, О. О. Потєбні, Е. А. Тейхмана, В. М. Топорова, О. М. Трубачова, П. Я. Черних, Н. К. Фролова та ін. У праці «Сравнительно-исторический метод и определение языкового родства» О. І. Смирницький підкреслює, що «у порівняльно-історичних дослідженнях ми маємо справу не з мовними формами як такими, а з формами, які співвідносяться з конкретним(и) значенням(и)» [13, с. 25], тому під час проведення генетичних досліджень мають враховуватися і *план змісту*, і *план вираження*, а також взаємозв'язок між ними.

Припускаємо, що *структура етимона* цілком і повністю узгоджується з теорією Ф. де Соссюра: *етимон* можна вважати мовним знаком [15, с. 77], що є гіпотетичним матеріально-ідеальним утворенням, це – двостороння одиниця прамови, що має і *план вираження*, і *план змісту*, тобто репрезентує предмет, властивість, співвіднесеність з тогочасною дійсністю. Н. В. Уфимцева це ще раз підтверджує: *етимон як мовний знак* – це єдність ланцюжків фонематично розчленованих звуків (*означаюче* – сигніфікант, експонент, вираження) і певного розумового змісту (*означуване* – сигніфікат, образ предмету, ідея, поняття, концепт, зміст, у традиційному вжитку – значення) [21, с. 167]. *Етимон* – це перше зображення на дисплеї дискурсивно-когнітивного породження слова і його значення. Це свого роду мовномисленнєвий конструкт, у якому представлено нашій свідомості концепт у результаті зіставлення всіх форм його репрезентації в екстенціоналі мовного знаку [1, с. 5].

План вираження. Е. Макаєв називає *етимон* окремою одиницею діахронічного рівня, що має свою «структуру», яка, своєю чергою, за В. М. Зеліковим, є «багатофакторною, зважаючи на її нерозривний зв'язок із формою», або праформою: «Структура є те, що нам показує, а форма – складова, єдність ідеї і матерії, за Аристотелем, одна із сутнісних іпостасей [5, с. 71]» – це те, про що нам говорить ця структура [...]. Саме форма зумовлює багатомірність, або багатофакторність [5, с. 71], кожної окремої структури (Л. Вітгенштейн) [12, с. 415].

У зв'язку з цим *план вираження етимона* – це власне **праформа**, тому, виступаючи репрезентантом мовного стану тієї чи іншої одиниці аналізу або групи мов, вона може бути представлена, наприклад, *пракоренем*, але не всякий етимон є *пракоренем*, оскільки не обов'язково представляє кореневу морфему, це можуть бути як основи, так і морфемі, детермінативи, фонемі тощо [8, с. 51]. Залежно від завдань, які ставить перед собою дослідник, *етимonom* можуть виступати різні мовні одиниці – корінь (*пракорінь*), морфема (*праморфема*), основа (*праоснова*) і навіть ціла лексема (*пралексема*) та ін. Справа у тому, що принциповим для будь-якого етимологічного дослідження залишається з'ясування етимологічного зрізу або етимологічної глибини, до якої наближається дослідник.

Звичайно, протягом довгого періоду часу, починаючи із зародження і становлення порівняльно-історичного мовознавства і аж до нашого часу, найбільш уживаними і досліджуваними науковими поняттями у працях багатьох дослідників, які зосереджували увагу на вже реконструйованих праформах, були, з одного боку, *основа (праоснова)* – див. праці М. В. Алмаєвої, Ф. Боппа, Я. Грімма, Е. Ерніста, А. В. Дібо, Л. П. Дронової, Н. В. Кузнецової, Т. С. Куст, Л. Г. Попової, Л. О. Тимошенко, Л. Nonti та ін. – а з іншого, – *корінь (пракорінь)* – див. праці Т. І. Бармашової, Е. Бенвеніста, Ф. Боппа, Л. Г. Герценберга, О. С. Касьян, Д. Ю. Полініченко, Р. І. Рассадін, Є. В. Сосніна та ін.

План змісту. У другій половині XIX ст. у зв'язку з посиленням інтересу не тільки до звукової, але й до «психологічної» сторони мови постало питання про необхідність виділення семантики як вчення про зміни значення слів (термін «семантика» був уведений французьким лінгвістом М. Бреалем [23]). Однак, традиція зберіглася і на сучасному етапі розвитку лінгвокомпаративних досліджень, які не обмежуються лише фонетичними законами / закономірностями, що дають змогу досягти об'єктивності дослідження лише «матеріальної», звукової сторони історії слова. Якщо первинною є звукова оболонка, то вторинною – значення [4, с. 173].

Беручи до прикладу індоєвропейську сім'ю мов, варто підкреслити, що для визначення вихідної форми слова, тобто його *етимона*, «важливо встановити походження, функції і специфіку елементів початку і кінця слова в індоєвропейських мовах, спираючись на семантичні перетворення, що відображають символічне розуміння світу в межах культурного контексту» [4, с. 173], а відтак це дасть змогу переосмислити прийоми моделювання *плану змісту етимона*, що і дотепер залишаються дискусійним: див. праці Е. Бенвеніста, Н. В. Бойченко, А. Вежицької, А. В. Дібо, Л. П. Дронової, Ю. В. Кореневої, С. Є. Кострикіної, М. М. Маковського, О. О. Сорокіної, О. М. Трубачова, Л. Х. Хараєвої, А. Г. Шайхулова та ін.

На думку О. О. Сорокіної, основна проблема полягає у тому, що термін «реконструкція» для багатьох учених є лише методами і прийомами, що ґрунтуються, як правило, на законах і відповідностях, що, безсумнівно, справедливо для реконструкції форм (*пракоренів*, *праоснов* тощо) [14, с. 29], але, за О. М. Трубачовим, не зовсім вірно для реконструкції значень, де не менш важливі інтуїція дослідника, його лінгвістичне чуття, «семантичний інстинкт» [20, с. 123] і досвід дослідника, тому лінгвіст, будучи носієм рідної мови і культури, «завжди схильний безсвідомо керуватися категоріями своєї власної мови» [3, с. 333].

Згадаємо рецензії на етимологічні словники: наприклад, рецензію Ф. Злотті на словник «Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen» (A. Walde, J. Pokorny) та рецензію І. Кноблоха на словник «Indogermanisches etymologisches Wörterbuch» (J. Pokorny). Відкидаючи ту чи іншу із запропонованих етимологій, автори етимологічних словників зазвичай указують на те, що представлене пояснення семантичного характеру є незадовільним або малоімовірним [11, с. 28]. Така ж сама ситуація і в «A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language у 2 т.» (Е. Klein), і в «Етимологічному словнику української мови в 7 т.» (О. С. Мельничук), де етимологія окремих слів не має будь-яких фактичних аргумен-

тованих підтверджень, лише загальна оцінка «неясне» (of imitative origin / of uncertain origin / of unknown origin і т. ін.) [с. 155].

Варто зауважити, що і дотепер питання *реконструкції плану змісту етимона* залишається відкритим, однак окремі спроби були здійснені, наприклад, В. І. Абаєвим, Е. Бенвеністом, Л. М. Васил'євим, О. С. Кубряковою, Ю. М. Лотманом, Е. Макаєвим, В. А. Маслової, О. О. Потебнею, М. І. Толстим, О. М. Трубачовим та ін., більшість з яких, як правило, спиралася на методи і прийоми *семантичної реконструкції* – процедуру відновлення стародавнього, або попереднього, значення слова, тісно пов'язана з реконструкцією формально-фонетичної і словотвірно-лексичної, а також з мовною (прамовною) реконструкцією в цілому. Однак, проблема відновлення значення ускладнилася через появу *прамовної діалектології* [18, с. 197].

О. М. Трубачов стверджує, що «поглиблене розуміння значення є, на наше переконання, вже тою самою його реконструкцією» [19, с. 3], а в цій справі не можна обійтися без етимології [18, с. 199], тобто процедури *етимологічного аналізу*, що є «визначенням координат різних систем (фонологічної, словотворчої, лексичної, семантичної, поетичної і т. ін.), перетин яких породжує певне слово, і визначення його подальшої траєкторії», адже не можна заперечувати її зорієнтованість на пошук більш глибоких і сокровених смислів, на визначення витоків та зв'язків слова, на «істинне» розуміння мови, оволодіння нею і – до певної міри – зовнішнім («підмовним») світом [17, с. 205]. О. М. Трубачов додає, що розуміння інтердисциплінарної важливості етимології набуває химерної форми і визначається її «синхронічністю». Такий хід міркувань західнонімецького учасника К.-П. Хербермана: етимологія зазвичай розуміється як «єдина цілком діахронічна дисципліна» (Е. Косеріу, Я. Малкіел), проте етимологія розкриває мотивацію, а мотивація – це «власне синхронічне поняття» (С. Ульман), на підставі чого робиться висновок про синхронічність етимології, тобто здатність цієї дисципліни до класифікації та систематизації [цит. за пр.: 18, с. 199].

О. М. Трубачов відзначає, що «чим довше ми вивчаємо значення слова, тим гостріше розуміємо важливість проблем і прийомів запису значення, вплив правильного (неправильного) запису значення на правильну (неправильну) інтерпретацію значення» [18, с. 203]. Семіотичної розуміння значення як «перекладу знака в іншу систему знаків» (Ч. Пірс) і побудована на цій базі популярна теорія семантичної метамови (мови опису) можуть бути зведені до проблеми синонімії та синонімізації, що, з одного боку, показує важливість постійної проблеми синонімії в мові і лексиці, а з іншого, – демонструє тенденцію до метафоричних перебільшень, яка характеризує і утруднює нинішнє теоретичне мовознавство [18, с. 203].

Ще одним прийомом, який дає змогу реконструювати план змісту етимона є *принципу семантичної екстраполяції*, виписаний свого часу Е. Макаєвим. Спираючись на визначення *екстраполяції*, запропонованого в точних науках, можна сформулювати його сутність: з'ясування питання про те, якою мірою на підставі емпіричних даних величин однієї галузі і відношень між ними можна представити висновки про ті величини, що постулюються, і відношення, що постулюються, між ними в інших галузях. Звичайно, сучасний стан індоєвропейської семасіології та етимології виключає можливість побудови в даний час якоїсь загальної теорії семантичної екстраполяції. Можна вказати лише на деякі опорні пункти і дати вельми недосконалий і попередній начерк деяких можливих прийомів у цій галузі [11, с. 29].

Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що онтологічний і світоглядний характер поглядів більшості мовознавців був спрямований на реконструкцію етимона – структурно оформленого на відповідному етимологічному рівні *фономорфологічний і семантичний комплекс*, що є вихідним для конкретної лексики або групи похідних утворень у різних мовах – з одного боку, у *плані вираження* – встановленні форми, або праформи, первісної мови (прамови) конкретного етимологічного рівня, а з іншого, у *плані змісту* – встановленні значення відповідної форми за допомогою наявних процедур семантичної реконструкції або семантичної екстраполяції (Е. Макаєв). **Перспективами** подальших досліджень є з'ясування спільних і відмінних характеристик етимона і архетипу як знакових утворень прамовного стану.

Література:

1. Алефиренко Н. Ф. Современные проблемы науки о языке : [уч. пособие] / Н. Ф. Алефиренко. – М. : Флинта: Наука, 2005. – 416 с.
2. Арапова Н.С. Этимон / Н. С. Арапанова // Лингвистический энциклопедический словарь / [под ред. В.Н. Ярцевой]. – М. : Сов. Энциклопедия, 1990. – 685 с. – С. 597.
3. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М. : Прогресс, 1947. – 448 с.
4. Ганюшина М. А. К вопросу о роли аналогии в языке и речи / М. А. Ганюшина // Наука и образование в жизни современного общества : [сб. научных трудов по материалам Международной научно-практической конференции]. – Тамбов : ООО «Консалтинговая компания Юком», 2015. – Т. 9. – 167 с. – С. 41–43.
5. Зеликов М. В. концепт как проблема филологической преемственности / М. В. Зеликов // Язык, коммуникация и социальная среда. – 2014. – № 12. – С. 70–96.
6. Иванов В. В. Жанр или тематика : [монография] / В. В. Иванов, В. Н. Топоров. – М. : Издательство восточной литературы, 1960. – 138 с.
7. Капранов Я. В. Принципи конструювання словникових статей в етимологічних джерелах англійської та української мов (на матеріалі A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language у 2 т. й Етимологічного словника української мови в 7 т.) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / Ян Васильович Капранов. – К., 2015. – 235 с.
8. Карпенко У. А. Трансляція смисла і трансформація значень первокорня : [монография] / У. А. Карпенко. – К. : Освіта України, 2013. – 496 с.
9. Корольова А. В. Когнітивна лінгвокомпаративістика : від реконструкції прамовних форм до реконструкції структур свідомості / А. В. Корольова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія : [зб. наук. пр.] / [гол. ред. А. В. Корольова]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2014. – С. 94–101.
10. Лингвистический энциклопедический словарь / [под ред. В.Н. Ярцевой]. – М. : Сов. Энциклопедия, 1990. – 685 с.
11. Макаев Э. А. Реконструкция индоевропейского этимона / Э. А. Макаев // Вопросы языкознания. – М., 1967. – № 4. – С. 26–33.
12. Прието А. Из книги «Морфология романа» / А. Прието // Семиотика. Антология. – М. : Академический проект, 2001. – С. 392–422.
13. Смирницкий А. И. Сравнительно-исторический метод и определение языкового родства / А. И. Смирницкий. – М. : Изд-во МГУ, 1955. – С. 11.
14. Сорокина Е. А. К уточнению содержания термина «семантическая реконструкция» / Е. А. Сорокина // Известия волгоградского государственного педагогического университета. Серия Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание. – Волгоград, 2013. – № 1 (76). – С. 29–33.
15. Соссюр Ф. де Курс общей лингвистики / Ф. де Соссюр. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 1999. – 432 с.
16. Таранець В. Г. Трипільський субстрат: Походження давньоєвропейських мов : [монография] / В. Г. Таранець. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. – 276 с.
17. Топоров В. Н. Об одном архаичном индоевропейском элементе в древнерусской духовной культуре *-svet / В. Н. Топоров // Языки культуры и проблемы переводимости. – М., 1987.

18. Трубачёв О. Н. Приемы семантической реконструкции / О. Н. Трубачев // Сравнительно-историческое изучение языков разных семей. Теория лингвистической реконструкции. – М., 1988. – С. 197–222.
19. Трубачев О. Н. Реконструкция слов и их значений / О. Н. Трубачёв // Вопросы языкознания. – М., 1980. – № 3. – С. 3–14.
20. Трубачев О. Н. Труды по этимологии: Слово. История. Культура / О. Н. Трубачев. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – Т. 1. – 800 с. – (Opera etymologica. Звук и смысл).
21. Уфимцева А. А. Знак языковой / А. А. Уфимцева // Лингвистический энциклопедический словарь / [под ред. В. Н. Ярцевой]. – М. : Сов. Энциклопедия, 1990. – 685 с. – С. 167.
22. Bickerton D. Roots of language / Derek Bickerton. – Ann Arbor : Karoma Publishers, Inc., 1981. – xiii + 351 p.
23. Bréal M. Essai de Sémantique, science des significations / M. Bréal. – P. : Hachette, 1897.
24. Dictionnaire etymologique de la langue latine / [eds A. Ernout, A. Meillet]. – Paris, 1959. – P. VIII.
25. Schmidt J. Zwei arische a-Laute und die Palatalen / J. Schmidt // KZ. – 1881 – XXV. – P. 69.

УДК 811.112.2'373:81'373.45

А. В. Каныш,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ИНТЕГРАЦИЯ ИНОМОВНЫХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ЛЕКСИЧНУ СИСТЕМУ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті аналізуються лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники появи сучасних запозичень, досліджуються їх структурно-семантичні та функціонально-стилістичні характеристики. Особлива увага приділяється опису механізмів адаптації запозичень до норм німецького правопису, морфології та словотвору, а також їх інтеграції у лексико-семантичну систему німецької мови.

Ключові слова: німецька мова, лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники, запозичення, словотвір, лексична система.

INTEGRATION OF THE FOREIGN BORROWINGS INTO THE LEXICAL SYSTEM OF THE GERMAN LANGUAGE

One of the the major development tendencies of the modern lexical system of the German language is borrowings from American English. The article studies lingual and extralingual factors of the occurrence of the borrowings along with their structural, semantic, functional and stylistic features. The article focuses on researching the adaptation mechanisms of the borrowings to the German orthography, morphology, word formation and their integration into the lexico-semantic system of the German language. Extralingual determinancy of the borrowings is a set of social, psychological and cultural intentions that trigger assigning a new name to an existing object or a phenomenon. The motivation behind using the borrowings lies in the necessity to fill a lexical gap, prestigious reasons, linguistic economy, polysemy avoidance, euphemisation etc. The article deals with the consequences that the target language takes after the borrowing process and worthwhileness of their use from the perspective of the language integrity. The main subject of the research is the foreign borrowings, included in the corpus «Our words of the decade. 2000-2010», edited by Duden Publishers. The corpus contains miscellaneous lexical innovations.

Key words: German language, lingual and extralingual factors, borrowings, word formation, lexical system.

ИНТЕГРАЦИЯ ИНОЯЗЫЧНЫХ ЗАИМСТВОВАНИЙ В ЛЕКСИЧЕСКУЮ СИСТЕМУ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА

В данной статье анализируются лингвистические и экстралингвистические факторы появления современных заимствований, исследуются их структурно-семантические и функционально-стилистические характеристики. Особое внимание уделяется описанию механизмов адаптации заимствований к нормам немецкого правописания, морфологии и словообразования, а также их интеграции в лексико-семантическую систему немецкого языка.

Ключевые слова: немецкий язык, лингвистические и экстралингвистические факторы, заимствования, словообразование, лексическая система.

*Могутність мови не в тому, щоб відхилити чуже, а в тому, щоб його поглинути.
Й. В. Гете*

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому суспільстві жодна мова чи культура не може уникнути впливу інших мов та культур. З кожним днем посилюється взаємозалежність між народами та країнами у політичній, економічній, культурній та технічній галузях. На сьогоднішньому етапі німецька мова зазнає надзвичайно сильного впливу з боку американського варіанту англійської мови, що виражається насамперед в активному запозиченні лексики. Як і в інших мовах, запозичення складають найчисельнішу групу серед німецьких неологізмів. Ця частина словника характеризується високою рухомістю складу та функціональною активністю, тому її вивчення є подальшим кроком у дослідженні соціальної природи мови та динамічного характеру її лексичної системи.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Процеси запозичення іномовної лексики, її структурно-семантичні, функціональні та стилістичні характеристики розглядалися в останні роки в роботах Л. Крисіна, Є. В. Розен, Р. Хоберга, В. Шнайдера, І. Зьорензен, Д. Ціммера та ін. Проте більш детального дослідження потребує механізм інтеграції актуальних запозичень у лексичну систему німецької мови, їх подальша словотвірна активність та специфічні функції у мові-реципієнті.

Завдання та матеріал дослідження. Процеси запозичення сьогодні є інтенсивними як на жодному попередньому етапі розвитку мови. Через велику рухомість та нечіткі межі цієї частини словника неможливо визначити точну кількість запозичених англіцизмів у мові, проте найчастіше називається цифра 6000 [4, с. 21]. Нашим завданням є дослідження структурно-семантичних та функціонально-стилістичних характеристики актуальних запозичень та їх інтеграції в лексико-семантичну систему мови. Матеріалом нашого дослідження виступають іномовні запозичення, включені до корпусу нових слів «Unsere Wörter des Jahrzehnts. 2000-2010» («Наші слова десятиліття. 2000-2010»), який був укладений редакцією видавництва Дуден і містить словникові інновації, що будуть включені в наступні видання словників Дуден. Крім цього в якості фактичного мовного матеріалу використовувались англіцизми, запозичені на попередніх етапах розвитку мови, які вже були освоєні системою німецької мови та включилися у процеси німецького словотвору. Для дослідження використовувалися також актуальні німецькі тексти з матеріалів ЗМІ, науково-популярних та інформаційних видань.

Виклад основного матеріалу. Традиційно основною причиною появи запозичень були відмінності у рівні розвитку країн і народів в певній галузі, що призводило до запозичень назв разом із новими предметами і явищами, проте такий